

Pavel Šír

**RADIOAMATÉRSKÉ
KONSTRUKCE
PRO
MIKROVLNNÁ
PÁSMA**

Praha 2001

Pavel Šír, OK1AIY

RADIOAMATÉRSKÉ KONSTRUKCE PRO MIKROVLNNÁ PÁSMA

Bez předchozího písemného svolení nakladatelství nesmí být kterákoli část kopírována nebo rozmnožována jakoukoli formou (tisk, fotokopie, mikrofilm nebo jiný postup), zadána do informačního systému nebo přenášena v jiné formě či jinými prostředky.

Autor a nakladatelství nepřijímají záruku za správnost tištěných materiálů. Předkládaná zapojení a informace jsou zveřejněny bez ohledu na případné patenty třetích osob. Nároky na odškodnění na základě změn, chyb nebo vynechání jsou zásadně vyloučeny.

Veškerá práva vyhrazena. Praha 2001

Pavel Šír

Nakladatelství BEN – technická literatura, Věšínova 5, Praha 10

Pavel Šír: Radioamatérské konstrukce pro mikrovlnná pásma

BEN – technická literatura, Praha 2001

2. vydání

ISBN 80-7300-014-8

ÚVOD	6
1 KONSTRUKCE RÁDIOVÝCH OBVODŮ PRO PÁSMO 1296 MHZ – OBECNÁ PROBLEMATIKA	9
1.1 Jednoduchý transvertor pro 1296 MHz	11
1.2 Kondenzátory	16
1.3 Ladicí kapacitní trimry	16
1.4 Transvertor pro 1296 MHz s vysokou citlivostí a výstupním výkonem až 1 W	18
1.5 Předzesilovač pro 1296 MHz	22
1.6 Mikrovlonné monolitické zesilovače	23
1.7 Výkonové moduly	30
1.8 Vyvážené směšovače	35
1.9 Výkonový zesilovač pro 1296 MHz s elektronkou 2C39 [23]	38
1.10 Anténa LOOP YAGI pro pásmo 23 cm	45
1.11 Použití parabolických antén pro pásmo 23 cm	47
2 KONSTRUKCE TRANSVERTORŮ PRO PÁSMO 2320 MHZ (VLNOVÁ DÉLKA 13 CM)	51
2.1 Jednoduché provedení transvertoru s varaktorovým násobičem	52
2.2 Funkční části zařízení	53
2.3 Konstrukce přijímače, uvádění do provozu	56
2.4 Část vysílací – varaktorové násobiče	58
2.5 Rekonstruované provedení umožňující provoz SSB a doplněné zesilovačem výkonu s elektronkou	62
2.6 Celková koncepce; příprava signálu 2160 MHz pro výkonový směšovač	63
2.7 Výkonový směšovač	66
2.8 Zesilovač výkonu pro 2304 MHz s elektronkou 2C39	67
2.9 Mechanické provedení	69
2.10 Uvádění zařízení do provozu	70
2.11 Celotranzistorový transvertor pro pásmo 13 cm	74
2.12 Společný díl – zdroj signálu 2160 MHz pro směšovače	75
2.13 Část přijímací – konvertor z 2304 na 145 MHz	77
2.14 Část vysílací – směšovač 145/2304 MHz	78
2.15 Uvádění do provozu – nastavování	80

2.16	Transvertor pro 13 cm s velkou vstupní citlivostí a výstupním výkonem 0,3–0,5 W (budič výkonového stupně)	84
2.17	Příklad provedení zesilovače s tranzistory v provedení se společnou bází pro pásmo 13 cm	93
2.18	Stabilizace pracovních bodů pro zesilovače výkonu	95
2.19	Zapojení tranzistorového zesilovače pro univerzální použití	96
2.20	Antény pro pásmo 13 cm	97
2.21a	Konstrukce transvertoru pro pásmo 3400 MHz (vlnová délka 9 cm)	102
2.21b	Jednoduchý transvertor pro pásmo 9 cm	104

3 KONSTRUKCE TRANSVERTORŮ PRO PÁSMO 5760 MHZ (VLNOVÁ DÉLKA 6 CM)..... 107

3.1	Dvě rozdílné konstrukce transvertorů pro pásmo 5760 MHz	107
3.2	Popis jednodušší verze transvertoru pro 6 cm	109
3.3	Oscilátor 5616 MHz	111
3.4	Složitější verze transvertoru se subharmonickým směšovačem podle DC0DA	118
3.5	Anténní relé	123
3.6	Praktické provedení a nastavování zesilovačů	124
3.7	Vstupní dvoustupňový zesilovač přijímací cesty	124
3.8	Praktická srovnání obou typů	131

4 KONSTRUKCE TRANSVERTORŮ PRO PÁSMO 10 368 MHZ (VLNOVÁ DÉLKA 3 CM)..... 133

4.1	Základní úvahy pro konstrukce jednoduchého transvertoru	133
4.2	Popis oscilátoru	134
4.3	Výkonové úrovně	147
4.4	Konečné seřízení transvertoru	148
4.5	Hrubá kontrola kmitočtu vysílače	149
4.6	Kontrola činnosti přijímače	149
4.7	Anténa a její napájení	150
4.8	Zesilovač pro pásmo 3 cm	154
4.9	Dvě praktická provedení zesilovače	154
4.10	Konečná montáž a seřízení zesilovače	164
4.11	Další zlepšení transvertoru pro 3 cm	165
4.12	Anténní relé	170
4.13	Vhodné antény pro 3 cm	171

5	KONSTRUKCE TRANSVERTORU PRO PÁSMO 24 GHZ (VLNOVÁ DÉLKA 1,25 CM)	173
5.1	Součástky vhodné pro použití v pásmu 24 GHz	174
5.2	Vysílací a přijímací části transvertoru pro 24 GHz (bez využití GaAs tranzistorů)	174
5.3	Zhodnocení výsledků	189
5.4	Antény pro 24 GHz	189
5.5	Další zlepšení transvertoru pro 24 GHz	190
6	POMŮCKY PRO PRÁCI NA MIKROVLNÁCH	193
6.1	Jednoduchý indikátor VF – měřicí sonda	193
6.2	Vlnovody pro mikrovlny	195
6.3	Měření kmitočtu (vlnové délky)	195
6.4	Digitální měření kmitočtu na mikrovlnách	196
6.5	Měřič vysokofrekvenčního výkonu pro mikrovlny	200
6.6	Zdroje testovacího signálu pro pásma 6 a 3 cm	203
6.7	Radiomajáky na mikrovlnných pásmech	205
7	METODIKA PROVOZU V PÁSMECH 6 A 3 CM	207
7.1	Přesné směřování parabolických antén	207
8	VLIV ATMOSFÉRY NA ŠÍŘENÍ MIKROVLN	211
	ZÁVĚR.....	216
	POUŽITÁ LITERATURA.....	218
	UŽITEČNÉ INTERNETOVÉ ADRESY	222
	Třetí generace transvertorů (DB6NT).....	223
	Kontaktní adresy BEN – technická literatura.....	224

ÚVOD

Mikrovlnami jsou nazývány rádiové vlny kratší než 30 cm. Vlně této délky odpovídá kmitočet 1000 MHz, takže kmitočty vyšší než 1000 MHz (1 GHz) označujeme jako mikrovlnná pásma.

Kmitočtové spektrum mikrovln je velmi široké a již několik desítek let je rozděleno do jednotlivých úseků s ohledem na vhodné použití. Určitá kmitočtová pásma zabírá například radiolokační a zabezpečovací technika, televizní, rozhlasové a telefonní trasy, satelitní televize a komunikace s kosmickými sondami.

Je tu ale i několik malých úseků vyčleněných pro radioamatérské experimentování, kterým říkáme amatérská pásma. Uvedme alespoň ta, která připadají v úvahu pro praktickou práci a jsou obsahem této publikace. Prvním je pásmo 23 cm, pak 13 cm, 6 cm, 3 cm a pásmo 1,25 cm.

Zhotovit amatérsky přijímací a vysílací zařízení pro tato pásma není lehké, dokonce lze říci, že je to velmi obtížné a s každým vyšším pásmem problémů přibývá. Technologie mikrovln je odlišná od řešení elektronických obvodů. Je zde tedy pole působnosti pro všechny ty, kteří se nespokojí s lacinou zábavou a hledají v trpělivé práci i kus dobrodružství. A to všechno mikrovlny přinášejí. Tady se nedá nic odšvindlovat nebo udělat jenom „jako“. Výsledkem úmorné práce udělané doopravdy jsou pak nakonec unikátní zařízení a mnohdy první neopakovatelná rádiová spojení. A právě tato průkopnická práce dělá z techniky mikrovln ten nefalšovaný „radioamatérský sport“, přinášející správnou radost, kus romantiky a uspokojení.

Vše, co je v této publikaci popsáno, bylo prakticky zhotoveno a vyzkoušeno při radioamatérských soutěžích. Konstrukce jsou provedeny s ohledem na skromné možnosti, která valná většina zájemců bude mít. Protože je předpoklad, že hodně konstruktérů bude z řad mládeže, je i popis samotných zařízení podrobnější. Dále je popsáno, jak je možné zhotovit jednoduchá, ale funkční zařízení ve skromných podmínkách za předpokladu alespoň základních znalostí a řemeslné zručnosti. Nechává ale i prostor pro použití špičkových součástek, které jsou na současné světové úrovni. V jednotlivých statích jsou postupně rozvedeny základní myšlenky pro návrh jednodušších i složitějších konstrukcí, pak jejich mechanické i elektrické provedení. Popis obsahuje i nastavení všech jednotlivých dílů a praktické zhodnocení dosažených výsledků. Konstrukce základních transceiverů pro pásma 2 m a 70 cm ani rozsáhlé teoretické úvahy zde uvedeny nejsou.

Náročnou pracovní část, kterou představuje alespoň skromné měření na mikrovlnách zachycuje poslední stat – „Pomůcky pro práci na mikrovlnách“. Zde je popsána nejen řada přípravků a pomůcek, se kterými lze obejít nedostatek speciálních měřicích přístrojů, ale i metodika práce vedoucí k úspěchům na pásmech.

A na závěr ještě poděkování všem spolupracovníkům, kteří se na vzniku podíleli.

Mnohdy nečitelnému rukopisu vdechla život Lenka Hlavová. Na ověřování konstrukcí a antén spolupracovali: Jiří Koukol OK1MWD, Miloslav Skála OK1UFL, Ján Skála OK1UFP a Miloslav Pavelka OK1DGI.

Nechť je tato publikace dobrou pomůckou pro ty, kteří mají o práci na mikrovlnách opravdový zájem.

NĚKOLIK SLOV KE DRUHÉMU VYDÁNÍ

Od vzniku prvního vydání knihy uplynulo již dvanáct let. Dvanáct let, v kterých se hodně změnilo nejenom ve světě, ale i u nás.

Velké změny doznala nejenom technika, ale i myšlení lidí, rozhodující mezník byl bezesporu rok 1989. Z okolního světa sem rychle přispěchala spojovací technika nevídaných vlastností, která pohotově zaplnila mezery, které tu před tím byly.

A velmi podobně tomu bylo i s radioamatérskými přístroji. Rázem se dala koupit zařízení, která by se po domácku opravdu těžko stavěla. Je to jen otázka peněz, radioamatérem se může stát okamžitě každý ...

Nic proti kvalitním přístrojům, po kterých leckdo toužil celý život a které bezesporu přinesou zkvalitnění práce na pásmech, ale celá ta nádhera má i stinné stránky. V lesku drahých koupených přístrojů se vytrácí to pravé kouzlo, které náš sport přinášel, totiž udělat spojení s něčím, co jsme si vlastníma rukama zhotovili a v čem je především kus umění a mnoho hodin stráveného času. To vlastní spojení, které pak s napětím a mnohdy s notnou dávkou dobrodružství děláme – to už je „jen ta třešnička na dortu“, jak se nyní často říká.

A v této atmosféře přichází druhé vydání publikace. Nebylo lehké rozhodnout co ponechat a co nahradit něčím novým – vždyť všechny konstrukce ve „své době“ vznikaly se stejným pracovním nasazením a nakonec pomocí nich byla udělána daleká spojení a dobré výsledky v soutěžích.

Ke konstrukcím budou přistupovat hlavně mladí zájemci, kteří se ve školách již se starší technikou nesetkali a zde je příležitost rychle získat přehled. Ostatně nadarmo se neříká, že: „Abychom správně pochopili současnost, musíme znát dobře minulost“.

Proto je většina popisů i starších konstrukcí ponechána. Díl pro 23 cm s elektronkami je nahrazen statí o monolitických zesilovačích pro mikrovlny, které vhodně doplní konstrukce pro všechna mikrovlnná pásma.

Rovněž stať o výkonových modulech pro pásmo 23 cm naznačuje cestu k pronikavému zlepšení. Pro pásmo 13 cm byla konstrukce zesilovače s elektronkou záměrně ponechána, protože poskytuje možnost levně – jen s dávkou šikovnosti se dopracovat většího výkonu. Není na závadu, že elektronka HT323 nebo-li 2C39BA je již inkurant. Sloužila ve statisícových množstvích po celém světě desítky let a mnoho radioamatérů ji dodnes používá dokonce i v zařízeních pro provoz EME, kde slouží stále velmi dobře.

Podobně je ponechána stať popisující konstrukce s varaktory. Tato součástka byla v minulosti přímo klíčová ve všech profesionálních zařízeních, kde v násobičích sloužila k získání dostatečného výkonu i na těch nejvyšších kmitočtech. Až příchod GaAs tranzistorů varaktory definitivně zatlačil do pozadí, ale na vysokých kmitočtech nad 50 GHz se používají stále.

V publikaci je i zmínka o vyvážených směšovačích (balančních modulátorech), které se již desítky let používají a jejich české provedení pod názvem UZ07 je v mnoha po domácku zhotovených zařízeních. Pro ilustraci jsou uvedeny některé nejužívanější starší typy a pak několik nových – pro použití až do 26 GHz.

V červenci roku 2000 bylo pro naše radioamatéry uvolněno 10 MHz široké pásmo v oblasti 9 cm. Je popsán velmi jednoduchý transvertor pro 3400 MHz vyrobený OK1UFL, který poslouží hlavně začátečníkům.

Na dalších vyšších pásmech k zásadním změnám nedochází, snad jen díky SMD součástkám se nabízí dělat zařízení menší, s lepšími parametry a na jednu desku. Některé světové firmy vyrábějí GaAs tranzistory pro velké výkony. Výkonu odpovídají i ceny. Žel – toto po domácku asi neobejdeme, takže kdo musí velký výkon mít, nezbude, než takový tranzistor koupit ... Doporučuji jej koupit už v hotovém zesilovači, abychom ho nezničili dřív, než ho zapojíme.

Ve stati o pomůckách pro měření je několik informací o majácích pro mikrovlnná pásma, která jsou i u nás v provozu a poskytují dobré služby.

Jejich prostřednictvím se dovídáme, co se v troposféře děje při některých meteorologických situacích např., když se vytvoří podmínky pro použití tzv. Raining scatteru. Podrobně je toto téma rozvinuto ve stati: „Vliv atmosféry na šíření mikrovln“. Zde je i několik nových důležitých údajů o šíření v různém prostředí.

Jako autor doufám, že tato publikace bude dobrým vodítkem pro ty, kteří rádi tvoří a těší se i ze skromných dobrých výsledků.

Pavel Šír